

Dilectus Deo et hominibus
(kázání na den sv. Benedikta, Q73)

Dilectus Deo et hominibus, cuius memoria in benedictione est. Similem illum fecit in gloria sanctorum

Tohle je zapsáno v Knize moudrosti a mudřec [tu] praví: Milovaný Bohem i lidmi, na nějž se vzpomíná s chválou. Bůh ho učinil rovným svým svatým ve slávě.

A tento výrok můžeme pronést po právu o tomto svatém, jehož svátek dnes konáme, protože jeho jméno je Benedictus, „požehnaný“, a velice dobře mu sluší ten výrok, který také zde čteme, totiž, že „památka je v požehnání chvály“ a to proto, že o něm čteme, že mu byla zjevena sláva a jasnost, s níž spatřil před sebou celý svět v jediné kouli. A také se tu praví: „Bůh ho učinil rovným svým svatým ve slávě.“

Ted' něco k oné slavné jasnosti. Svatý Řehoř říká, že duši, která spočívá v této čiré jasnosti, je vše malé a těsné. Přirozené světlo rozumnosti, jež Bůh vlil do duše, je vznešené a mocné, takže je mu malé a těsné, vše co ze stvořených věcí Bůh kdy učinil. A je to světlo také vznešenější nežli vše tělesné, co kdy Bůh stvořil, neboť i ta nejmenší a nejopovrženější z tělesných věcí osvětlená a ozářená tímto světlem – jímž je rozumnost - se stane vzácnější nad všechny stvořené věci. Je pak jasnější a čistší než slunce, neboť odstraňuje z věcí [jejich] časnost a tělesnost. Toto světlo je také tak rozprostraněné, že přerůstá prostor, je širší než prostor. Překonává dobrotu i moudrost, jako Bůh převyšuje dobrotu i moudrost, neboť Bůh není moudrý ani dobrý, avšak od něj moudrost i dobrota pocházejí. Rozumnost není odvozena od moudrosti, ani z ní nevychází, nerodí se z ní, jako se vůle rodí z dobroty. A světlo pocházející z rozumnosti je poznání a je vpravdě emanací, počínkem a paprskem oproti tomu, čím je rozumnost ve své podstatě. A tento výron je [tak] dalekosáhlý, [že] pojímá celou vzdálenost nebes a země. Často to říkám a ještě častěji na to myslím: Je div, že Bůh vlil do duše rozumnost (intelekt).

Ale je ještě jiné světlo – světlo milosti; oproti němu je přirozené světlo maličké, jako špička jehly oproti celé zemi; jak by mohla špička jehly pojmut celou zemi, anebo jak by špička jehly mohla pojmut celá nebesa, která jsou neskutečně větší nežli země? Boží přebývání v duši prostřednictvím milosti jí skýtá více světla, nežli může způsobit jakákoli rozumnost a veškeré světlo, jež může způsobit rozumnost je vůči tomuto světlu jako kapka a moře, a ještě tisíckrát menší. A tak je tomu s duší v boží milosti: té je malé a těsné [úplně] vše, i vše [to], co dokáže vykonat a obsáhnout rozumnost (intelekt).

Jednou jsem byl otázan, proč je dobrým lidem s Bohem tak dobře, že mu opravdově slouží. Tu jsem odpověděl, že je to tím, že Boha okusili a bylo by divem, kdyby duši, která jednou okusila a zažila Boha, zachutnalo cokoli jiného. I jeden svatý říká, že pro duši, která okusila Boha, je vše, co není Bohem, nechutné a páchnoucí.

Vezměme však onen výrok o „milovaném Bohem i lidmi“ ještě v jiném smyslu, [protože]se v něm vynechává slovo „je“, takže [se tu] neříká: „je milován Bohem i lidmi“, ani se to nijak nemíní pro proměnlivost a pohyblivost časnosti, ježto skutečnost obsažená v tomto výroku je nad to velice povznesena. Bytí zahrnuje vše a přesto je tak vznešené, že se ho nikdy nedotklo nic z toho, co bylo stvořeno. Všichni, kdo se domnívají, že o něm něco vědí, o něm nevědí nic. Svatý Dionýsius říká, že vše, co poznáme, co [nějakým způsobem] dělíme [na části] a co se dá rozlišit, není Bohem, protože v Bohu není to ani to, [nic věcného,] co by se dalo abstrahovat¹, nebo uchopit pomocí rozlišení. Není

1 Filosofický koncept abstrakce, tedy vyvození obecného pojmu z konkrétní, věcné skutečnosti, je devizou „středního proudu“ vrcholné scholastiky, neplatónského realismu, který se někdy nazývá konceptualismem. Prvním, kdo s ním přišel je snad Albertus Magnus, jakkoli možnost takového východiska je skryta už v prostředním z trojího možného naznačeného řešení problému univerzálií (universalia *ante rem, in re a post rem*), který vytýčil vlastně už Boethius a po něm Abaelard a Petrus Lombardus. Rozhodně se pak u něj

v něm nic nežli Jedno, a to je on sám. A o tom se velice mnoho mluví mezi mistry, jak se může stát, že toto nedotknutelné, oddělené bytí se dá duši, že se [pak jakoby] položí táborem v duši a velmi je to trápí, jak duše vůbec může něco takového přijmout. Ale já pravím, že [samotné] jeho božství na tom závisí, aby se vydal všanc všemu, co je schopno ho přijmout; kdyby tak nechtěl, nebyl by Bohem.

Duše, která má milovat Boha a které se on má vydat, se musí vysvléci ze vší časnosti, ze všeho, co [jen] zavání stvořeností, aby Bůh v ní zakoušel svou vlastní kvalitu. Písmo praví, že „uprostřed noci, kdy vše zmlklo, přišlo, Pane, tvé slovo shůry od královského trůnu“, což znamená, že v noci – to je, když v duši nezáří ani nepřebývá nic stvořeného – a v mlčení – to je, když v duši nic nehovoří – tehdy je v intelektu proneseno Slovo. Slovo patří k intelektu, říká se mu *verbum*, a tkví v intelektu/rozumnosti.

Často se děším, když mám mluvit o Bohu, jak jen musí být odpoutána duše, která má dospět ke sjednocení. Ale [přesto] to nikdo nepokládej za nemožné! Duši, která má boží milost, není nic nemožného. Duši, která má Boží milost, nebylo nikdy nic snazšího, nežli vše opustit. Ale já říkám ještě: Duši, která má Boží milost, nebylo nikdy nic lehčího vykonat, nežli vše opustit; a žádný tvor jí [při tom]nemůže uškodit. To říká svatý Pavel: „jsem si jist, že mi nic stvořeného nemůže oddělit od Boha, štěstí, neštěstí, život ani smrt.“

A hleďte! Bůh není nikde Bohem natolik jako v duši. Ve všem stvořeném je trochu Boha, ale v duši je [vpravdě] Bůh Bohem, neboť tam je místo jeho spočinutí. Proto jistý učitel řekl: Bůh nemiluje nic kromě sebe. Blázen by byl ten, kdo moha jedním rázem shrábnout sto marek, by uchvátil jediný penízek. Jeho láska je v nás květem Svatého Ducha. A ještě jeden výrok o témž: Bůh v nás nemiluje nic než dobré, jež v nás působí. Jistý svatý říká, že Bůh nevkládá korunu ničemu, co není jeho vlastním dílem, jež v nás působí.

Nikdo nechť se neděsí toho, že říkám, že Bůh nemiluje než sama sebe. To je pro nás to nejlepší, neboť tím míní naši převelikou blaženost v něm. Chce nás k sobě přilákat, abychom byli očištěni, tím, že nás takto ustaví v sobě, aby on skrze sama sebe miloval nás v sobě a sebe v nás. I jemu jde o naši blaženost, když nás k sobě tím vším vábí, a hodlá nás uvést v sebe, ať je to vhodné či nikoli. [Bylo by] proti Bohu, kdyby nám čímkoliv hrozil, čím by nás [zároveň] nevábil k sobě. Nechci nikdy Bohu děkovat, za to, že mě miluje, neboť on to nemůže nečinit; ať chce, či nechce, jeho přirozenost ho k tomu nutí. Chci mu děkovat, že jeho dobrota nedopouští, aby mě přestal milovat. Být odňat sám sobě a přesazen do Boha, na tom není nic těžkého, neboť Bůh to v nás sám musí způsobit, neboť to je vlastní boží práce; člověk [ji] jen následuje a neprotiví se jí; trpně nechává Boha působit.

Abychom Boha tak následovali, aby nás musil přesídlit do sebe a byli jsme sjednoceni s ním, aby nás tak mohl milovat spolu se sebou, nám pomoz Bůh. Amen

a v dominikánské škole vůbec, tento názor na problém univerzálií všeobecně ujal. Eckhard zde překládá latinský pojem do němčiny, píše: „was wir abgezogen mügen“; na rozdíl od mnohých jiných takto přeložených pojmů, které posléze vytvářely novou německou filosofickou terminologii, se tento neujal.